

KODEKS CYWILNY

Szybsze postępowanie spadkowe

Ograniczono obowiązek sądu spadku ustalania z urzędu kręgu uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

KATARZYNA SERWIN

Radca Prawny w Krzysztof Rożko
i Wspólnicy Kancelaria Prawna

Ustawa z 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw weszła w życie 15 listopada 2023 r. Nowe przepisy mają na celu usprawnienie postępowania spadkowego i dotyczą m.in. zawężenia kręgu spadkobierców ustawowych, wprowadzenia nowych przesłanek niegodności dziedziczenia, jak również zmiany zasad odrzucania spadku w imieniu małoletnich dzieci.

Zawężenie kręgu spadkobierców

W braku małżonka, zstępnych, rodziców oraz rodzeństwa i ich zstępnych dziedziczących po spadkodawcy (albo gdy wymienieni krewni nie chcą lub nie mogą dziedziczyć po spadkodawcy), do dziedziczenia dochodzą zstępni dziedziczący po spadkodawcy. Jeśli dziadkowie spadkodawcy nie żyją, do dziedziczenia dochodzą zstępni dziedziczący po spadkodawcy. W poprzednim stanie prawnym nie przewidywano ograniczeń co do stopnia pokrewieństwa w linii prostej w przypadku dziedziczenia przez zstępnych dziadków.

Od 15 listopada 2023 r. udział spadkowy, który przypadłby dziadkowi spadkodawcy, przypadanie będzie jego dzieciom w częściach równych. Jeżeli zaś któregoś z dzieci dziadków spadkodawcy nie dożyłoby otwarcia spadku, to jego udział spadkowy, który miałby mu przypaść, ma przypaść ich dzieciom w częściach równych (art. 934 k.c.). Kluczową zmianą jest to, że w braku dzieci i wnuków tego z dziadków, który nie dożył otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł,

przypada pozostałym dziadkom w częściach równych. Oznacza to, że wyłączeni od dziedziczenia zostali dalsi zstępni dziadków spadkodawcy, czyli tzw. cioteczne lub stryjeczne wnuki i dalsze pokolenia.

Ograniczenie kręgu spadkobierców będzie miało zastosowanie jedynie do spadków otwartych po dniu wejścia w życie nowelizacji.

Nowe przesłanki niegodności dziedziczenia

Niegodność dziedziczenia oznacza wykluczenie od dziedziczenia zarówno na podstawie ustawy, jak i na podstawie testamentu oraz pozbawienie prawa do zachowku. Wykluczenie motywowane jest dążeniem do zapobieżenia dziedziczeniu po zmarłym w sytuacji, gdy otrzymanie przez spadkobiercę spadku byłoby obiektywnie rażąco niesłuszne. Niegodność dziedziczenia nie następuje z mocy samego prawa, lecz do jej stwierdzenia niezbędne jest konstytutywne orzeczenie sądowe ze skutkiem takim, jakby spadkobierca nie dożył otwarcia spadku po tym spadkodawcy.

Dotychczas do przesłanek stanowiących samodzielną podstawę do uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia określonych w art. 928 § 1 k.p.c. należały:

- dopuszczenie się umyślnie ciężkiego przestępstwa przeciwko spadkodawcy;
- nakłonienie spadkodawcy podstępem lub groźbą do sporządzenia lub odwołania testamentu albo przeszkodzenie spadkodawcy podstępem lub groźbą w dokonaniu jednej z tych czynności;
- umyślnie ukrycie lub zniszczenie testamentu spadkodawcy, jego podrobienie lub przerobienie albo świadome skorzystanie z testamentu przez inną osobę podrobionego lub przerobionego.

Nowelizacja prawa spadkowego rozszerzyła powyższy katalog o dwie przesłanki:

- uporczywe uchylanie się od wykonywania wobec spadkodawcy obowiązku alimentacyjnego określonego co do wysokości orzeczeniem są-

dowym, ugodą zawartą przed sądem albo innym organem albo inną umową; ■ uporczywe uchylanie się od wykonywania obowiązku pieczy nad spadkodawcą, w szczególności wynikającego z władzy rodzicielskiej, opieki, sprawowania funkcji rodzica zastępczego, małżeńskiego obowiązku wzajemnej pomocy albo obowiązku wzajemnego szacunku i wspierania się rodzica i dziecka.

Nowe przepisy stosuje się do zdarzeń stanowiących podstawę uznania za niegodnego dziedziczenia, zaistniałych po dniu wejścia w życie nowelizacji.

Termin złożenia oświadczenia spadkowego

Oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być złożone w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swojego powołania. Brak takiego oświadczenia lub złożenie go z uchybieniem terminu jest równoznaczne z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza (art. 1015 k.c.). W nowelizacji ustawodawca doprecyzował, że do

spadku lub jego braku dla zachowania rocznego terminu określonego w art. 88 § 2 k.c. do skorzystania z tego uprawnienia wystarczające jest złożenie przed jego upływem wniosku do sądu o odebranie oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia.

Nowe przepisy stosuje się do spraw, w których termin do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku albo o uchyleniu się od skutków prawnych tego oświadczenia nie upłynął przed dniem wejścia w życie ustawy.

Odrzucenie spadku przez małoletnich

Zgodnie z nowym art. 101 § 4 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie jest konieczne uzyskiwanie zezwolenia sądu rodzinnego na odrzucenie spadku w imieniu dziecka, jeżeli:

- dziecko jest powołane do dziedziczenia na skutek uprzedniego odrzucenia spadku przez rodzica;
- odrzucenie spadku w imieniu dziecka dokonywane jest przez rodzica, któremu przysługuje władza rodzicielska;
- drugi z rodziców, któremu przysługuje władza rodzi-

Ograniczenie kręgu spadkobierców będzie miało zastosowanie jedynie do spadków otwartych po dniu wejścia w życie nowelizacji

zachowania sześciomiesięcznego terminu wystarczy złożenie przed jego upływem wniosku do sądu o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku. W sytuacji, gdy będzie wymagana zgoda sądu na złożenie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku, w imieniu dziecka albo osoby pozostającej pod opieką, bieg tego terminu ulega zawieszeniu na czas trwania postępowania w tym przedmiocie. W przypadku oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych wagi oświadczenia woli o przyjęciu lub odrzuceniu

cielska, wyraża zgodę na odrzucenie spadku lub odrzucenie dokonywane jest wspólnie przez oboje rodziców;

- spadek odrzucają inni zstępni rodziców dziecka.

Uzyskanie zezwolenia będzie konieczne, gdy nie zostaną spełnione powyższe przesłanki, np. w sytuacjach, gdy dziecko będzie powołane do spadku „obok” rodzica albo gdy dziecko będzie dochodzić do dziedziczenia obok innych zstępnych rodziców, którzy spadek przyjmują, lub na skutek częściowego odrzucenia spadku przez jego rodzica. Takie sytuacje

mogą potencjalnie wywoływać konflikt interesów między osobą małoletnią a reprezentującymi ją rodzicami, a w konsekwencji składane przez rodziców oświadczenie musi być poddane kontroli sądu.

Przy czym zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku wydaje sąd spadku (art. 640(1) k.p.c.).

Nowe przepisy stosuje się do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie nowelizacji.

Postępowanie przed sądem

Nowelizacja ogranicza obowiązek sądu spadku ustalania z urzędu kręgu uczestników postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Sąd spadku na rozprawę wzywa wnioskodawcę oraz osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy testamentowi i ustawowi zgodnie z kolejnością dziedziczenia. Spośród spadkobierców ustawowych wzywa się małżonka, zstępnych, osoby pozostające w stosunku przysposobienia, rodziców i rodzeństwo. Pozostałych spadkobierców ustawowych wzywa się, jeżeli są sądowi znani (art. 669 k.p.c.). Dzieci rodzeństwa, dziadkowie i zstępni dziadków powołani potencjalnie do dziedziczenia z ustawy nie są obligatoryjnymi uczestnikami postępowania spadkowego. Będą więc zobowiązani sami wszcząć postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku lub zgłosić się do sądu spadku w toku trwającego już postępowania.

Zmiany w postępowaniu przed sądem stosuje się do spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie nowelizacji.

Wyważenie interesów

Nowelizacja z 15 listopada 2023 r. stanowi kolejny etap zmian w prawie spadkowym w odpowiedzi na dostrzeżoną przez ustawodawcę potrzebę dostosowania zasad dziedziczenia do zmieniającego się

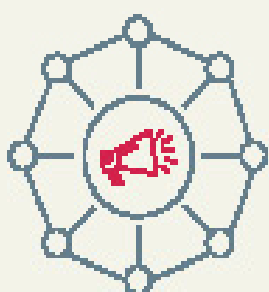
otoczenia prawnego. Poprzednie zmiany z 22 maja 2023 r. związane są z utworzeniem fundacji rodzinnej i dotyczą uregulowania zasad wypłaty zachowku po śmierci jej założyciela. Fundacja rodzinna może stanowić bezpieczne i proste rozwiązanie w zakresie uporządkowania kwestii związanych z dziedziczeniem.

Ustawodawca postanowił uprościć i przyspieszyć postępowanie spadkowe również za pomocą innych rozwiązań, tj. ograniczenia kręgu spadkobierców czy obligatoryjnych uczestników rozprawy przed sądem spadku. Zmiany te z pewnością będą korzystne dla wierzycieli, którzy z powodu poszukiwania przez sąd dalekiej rodziny spadkodawcy niejednokrotnie przez lata czekają na możliwość zaspokojenia swoich roszczeń przez spadkobierców. Istotne jest to, że nowelizacja nie stoi na przeszkodzie odmiennemu rozdysponowaniu majątkiem przez spadkodawcę w drodze testamentu (czyli na rzecz krewnych wyłączonych od dziedziczenia ustawowego). Nowelizacja stanowi więc wyważenie interesu publicznego w postaci szybkości postępowania oraz prywatnego, czyli dążenia do tego, by dziedziczenie wypełniało jak najpełniej wolę spadkodawcy.

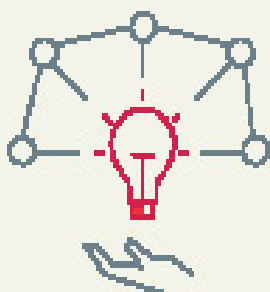
Spadkobiercy ustawowi, którzy nie zostali wezwani na rozprawę i którzy nie wiedzieli o toczącym się postępowaniu spadkowym, mają z kolei możliwość zakwestionowania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku i wykazania, że podmiot (zazwyczaj gmina lub Skarb Państwa), który uzyskał na swoją rzecz postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, nie jest w rzeczywistości spadkobiercą lub że jego udział w spadku jest inny niż stwierdzony.

Postępowania spadkowe może również uprościć i przyspieszyć wyłączenie z konieczności uzyskania w każdej sytuacji zezwolenia sądu na odrzucenie spadku w imieniu dziecka czy doprecyzowanie sposobu liczenia terminów związanych z oświadczeniami spadkowymi, co pozwoli na usunięcie rozbieżności powstałych w tym zakresie w orzecznictwie. /©©

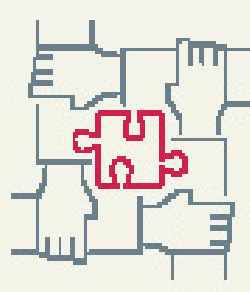
Sieć kancelarii prawnych — kancelarie.rp —

wspieramy
twój
marketing

wspieramy
rozwój twojego
biznesu

wspieramy
rozwój twojego
zespołu

Sprawdź jak zostać
Partnerem Sieci

kancelarie.rp.pl